

N. N.

RAZMIŠLJANJA NA TEMU — »BRAK JE SAKRAMENAT«

Ovo što smo odlučili napisati neće biti praktično za vođenje znanstvenih rasprava, jer ćemo to iznijeti ne vodeći brigu o disciplinarnosti znanstvenog pisanja. Sigurno će tu biti mnogo čega što je netko nekad i negdje rekao ili napisao. Mi se unaprijed odričemo svakog autorstva nad mislima koje ovdje iznosimo. Uostalom, sve što bismo mogli dati, mi smo ionako primili, a ono što pripada nama osobno samo je pristajanje uz to vjerom i naporima da tome podredimo svu našu osobnost.

Vjerujemo u Boga koji je »projektirao« i »realizirao« svemir i čovjeka. Projektantova je zamisao s tehničkog i organizacijskog gledišta izvanredna, veličanstvena. To vjerujemo unaprijed, ali nastojimo i što bolje upoznati i spoznati je. Svjesni smo da svi ljudi nisu spremni u svakom slučaju i na svim područjima ljudskog življenja gledati na to u tom svjetlu. No u svakom slučaju, stvorenje i sve stvoreno sadržava u sebi zamisao Projektanta i ona je prepoznatljiva. Znamo da čovjek-istraživač ima na raspolaganju najraznositije metode, da promatra stvoreno i da donosi zaključke i da se te metode stalno usavršavaju. Promatranje sveg stvorenog, izuzev čovjeka samog, ma kako bilo zamršeno, ne zadaje po našem shvaćanju bitnih poteškoća. Zablude u koje smo upali danas ispraviti ćemo sutra i neće tu biti posebno teških posljedica. Možda nam život neće biti tako komforan danas, ali to nije važno, otkrit ćemo to sutra, pa ćemo bolje živjeti sutra. Stvari se zapetljavaju i mogu biti nezgodne kad je predmet istraživanja čovjek sam. On, naime, nije samo materija, te nije moguće, bez rizika da kadikad upadnemo i u kobne zablude, pouzdati se u metode istraživanja koje su valjane pri istraživanju Projektantovih zamisli zapisanih u čistoj materiji. Kad nam se, na primjer, prohtije znati sve o orangutanima, pa i to što je za njih dobro, a što nevaljalo, onda je najbolji put prikrasti im se što bliže i, promatrajući ih u što više detalja

njihova života, donositi zaključke. **Tom se metodom** može saznati zaista mnogo **i** gotovo sve **o** orangutanima. **Ako smo, naime, zapazili da** većina orangutana jede, recimo, banane, onda je zaključak, da su za orangutane banane dobra hrana, sasvim znanstven. Sretnemo li, međutim, neku drugu skupinu orangutana, koji ne jedu banane, onda možemo isto tako znanstveno zaključiti da se radi, recimo, o podvrsti koja **ne** jede banane. Ostalo je sve uredno **i** ništa se posebno važno **ne** događa. Može se nekome učiniti da je takva ista metoda primjenljiva i za istraživanje čovjeka. Mi smo, međutim, uvjereni da je gotovo tragično nepotpuna. To je, naime, zato što ima područja ljudskog življenja gdje velika većina ljudi čini nešto što je za čovjeka zaista loše. Budući da je to zaista moguće, treba zaključiti da metoda za istraživanje života orangutana nije dobra za istraživanje čovjekova života. Jasno je da ne mislimo da smo sada »otkrili Ameriku«, nego nam se **čini** da baš takvu zabludu susrećemo **kod** nekih autora koji se bave problemima braka i obitelji.

Mi vjerujemo da je Bog stvorio čovjeka kao logični dio svega stvorenoga, sveukupne prirode i prirodnog reda, ali se njegov smisao ne nalazi u prirodi samoj, kao što to vrijedi za sve ostalo. Čovjekov se smisao nalazi bitno iznad prirode, nalazi se u Bogu. Čovjeku je isto tako jedinom od svega stvorenog dana mogućnost da se ponaša i prirodno i neprirodno, **i** logično **i** nelogično. Tako je moguće **da** naoko sasvim uredno **i** »znanstveno« doneseni zaključci o čovjeku **i** njegovu ponašanju butlu čak **i** tragično loši. Mi vjerujemo da onaj koji se odrekao transcendentalnosti pri promatranju **čak** **i** manje zamršenih pojavnosti u vezi s čovjekom, upada u izravnu opasnost **da** mu zaključci budu uza svu logičnost naopaki. Time nismo htjeli ustvrditi da transcendentalnost unosi u čovjeka nešto neprirodno **i** nelogično, nego da unosi u nj nešto natprirodno.

Dobro je ovdje reći da transcendentalnost za kršćanina nije neka nebulozna nedohvatljiva dimenzija čovjeka, koju, ako smo kršćani, treba da po sili činjenice prihvatimo. To je organizirani Božji život u nama. To znači da smo dio apsolutnog smisla, ugrađeni u mistično tijelo Kristovo. Po životu **i** smrti **i** uskrsnuću samog Boga, koji je u osobi Isusa Krista došao na svijet, svaki naš čin u tom mističnom tijelu Kristovu dobiva kroz to izgraditeljski ili rušilački smisao. Izvan tog sustava promatranja ne postoji nijedno djelo, nijedna aktivnost čovjeka kršćanina. Transcendentalnost se kod katolika svodi na činjenicu Kristove stalne prisutnosti **do** svršetka svijeta, koji **nam** kroz savjest progovara: »Ovo je dobro, **čini** tako, a ovo nije dobro, kloni se toga.«

Kad netko želi proučavati pojavnost **braka** **i** donosi zaključke o tome, mora **poći od** stanovišta **da se ona nalazi na** području ljudskog življenja, koje je, **da** tako kažemo, napose transcendentalno, ma **kako** **da** se manifestira unutar prirode **same**. **Bitno za brak jest ljubav** **i** gdje god se **ili u bilo**

kojem vremenu brak javlja izvan granica ili ozračja ljubavi, on doživljava čovjekovu prirodenu osudu, a pravi znanstveni zaključak o tom braku treba da glasi: »loše«. Mi ne mislimo da se pod riječ *ljubav* smije svrstati neko nagnuće, instinkt ili obična strast. Za nas je ljubav očitovanje i zajednica samog Boga s ljudima, pa budući da se tiče i jer je bit Boga samoga, o njoj se može govoriti znanstveno samo po kriterijima koje nam je Bog dao. Znamo da brak nije uvijek bio, niti jest uvijek zajednica ljubavi, ali to je zbog toga što čovjek može biti i dublji i plići u svojim spoznajama i što, uostalom, može biti i dobar i zao. Ljubav koja zaista ostvaruje bračnu zajednicu jest ista ona koja je nukala sv. Martina da odjene siromaha i da sam ostane neodjeven; to je ista ona ljubav zbog koje mučenik daje život za nešto vrednije od života samoga; to je ista ona ljubav (Iako to nekom može izgledati čudno) koja je opravdanje svećeničkom kandidatu da se odrekne ženidbe. Ta je ljubav poziv samog Boga da putem koji je njemu po volji dođemo k njemu. To je, dakle, ta ljubav koja jedina donosi pravu sreću i životnu sigurnost i opravdanost vlastitog postojanja. Po tome što je takva ona ne gubi od svoje vrijednosti kad se uspostavlja između osoba različitih spolova. Bračni se drugovi zaista ljube ljubavlju koju je sv. Pavao tako lijepo opisao u prvoj poslanici Korinćanima (13, 1–13). Ako je, dakle, Bog sam odredio da ljudsko postojanje ima obiteljsku strukturu, onda samo po sebi proizlazi da je bračna ljubav prava ljubav i da je bitno ne karakterizira seksualnost. Iako se po njoj bitno izriče.

Kad se dvoje zaljubi, oni, doduše, govore o ljubavi, ali je tada još nisu spoznali. Taj dar unutrašnje i sveobuhvatne potaknutosti i duše i tijela prirodno je dobro. Zanimljivo je, međutim, da je dosizanje prave i trajne ljubavi to manje moguće ukoliko se taj dar shvati konzumno. Ako se, naime, teži k realizaciji tih posve prirodnih nagnuća u smjeru popuštanja unutar-njeg napona, može se osjetiti zadovoljstvo, ali su vrata k sreći zatvorena. Mladi koji u zaljubljenosti znaju čuti nukanje k sreći prave ljubavi, bit će njome pozvani na odricanje i na nošenje križa. Unutarnjom vatrom svoje vjere oni će maksimalnim zalaganjem čitave osobe jedan u drugome tražiti dokaze smisla i sposobnosti za služenje uzvišenom. Tko ne želi poletjeti, nije dostojan zaljubljenik. Ništa tako snažno i zanosno neće potaknuti ljubav mladić prema djevojci kao spoznaja da je spremna sva se predati služenju uzvišenom cilju. Za nas riječ *uzvišeno* znači nešto što je iznad materijalnog reda i što je samo po sebi u stanju osmisliti i opravdati postojanje. Tu se događaju upravo nevjerojatni kontrasti. Mužjačka želja za posjedovanjem biva u svjetlu vjere Iskorištena za umovanje o uzvišenom cilju kojemu valja služiti. Tu se prvi put uviđa (tko uviđa!) da ljubav koja bi trebala da održi našu zajednicu nije gledanje jednog u drugo, nego obojega u zajedničkom cilju. Budući da je taj cilj imperativno uzvišen, to je zapravo prihvaćanje Boga kao tvorca našeg zajedništva. Boljeg zajedništva i pravljije ljubavi ne treba priželjkivati, jer dok se logici prirodnog odvijanja stvari ne oduzima ništa. Božji zahvat u proces donosi egzistencijalno opravdanje i djetinju sigurnost odraslih osoba. Ljubav je beskonačna pod svakim

vidikom **i mladi sanjaju o njezinoj** neizmjernosti i vječnosti. Bog se upleće **i pod** vidikom zajedničkog **cilja nudi upravo takvo njezino** ostvarenje. Let u visine, za kojim načelno teže zaljubljeni, može početi jer su ciljevi koje Bog nudi u visinama, a molitva, pouzdanje u njega i njegova sakramentalna stalna prisutnost pouzdana su krila. Taj let je naporan, ali neodoljivo traje sve do smrti i završava u njegovu očinskom krilu.

Ovo nisu pjesničke tlapnje, jer mi znamo za takva iskustva. Evo konkretnog primjera! Ona je već u **ranj fazi** svoga djevojaštva mislila da će njezin životni put biti prioritarno profesionalna afirmacija temeljena na očitom talentu za određenu struku. S tog je stajališta sve bilo autentično. Ona ne pomišlja da bi se za ostvarenje tog cilja trebala odreći braka, jer po njezinu tadašnjem poimanju brak ne bi trebao biti zapreka takve osobne afirmacije. On je, međutim, sanjao o stvorenju kojem će pokloniti sve svoje sposobnosti, ali **koje će** voljeti **samo njega**. **S takvim** predispozicijama oni su se zaljubili **jedno u drugo**. Kao što to obično biva, zaljubljenik je uvjeren da se u njoj kriju sve vrline za koje zna da to jesu. To je bio njegov unutrašnji poticaj da nastoji biti nje dostojan, da joj pruži razlog zbog kojeg ga može voljeti. **Tu se** nameće pitanje: **Ako je ona** tako lijepa i dobra, što bi trebala voljeti **na** njemu? Kršćanski stav o životu počinje sam odgovarati na **to** pitanje, a **vatra** zaljubljenosti, koja tako često od zaljubljenog čini nespretnjakovića, kao da se ovdje sva upregla u kola **preobraženja** njegove osobe. **Ona je** pak nakon onih »slučajnih« videnja s njim svaki put sve više uviđala da **bi mu** rado poklonila sve **svoje** dotadašnje težnje, pa i afirmaciju u struci. Međutim, pošto su si međusobno očitivali osjećaje i počeli »hodati«, sva **su** njihova pitanja dobivala na težini. Ona se na primjer, pita: **Što** sam ja ako nisam stručnjak u struci? Njega pak muči pitanje: **Može li bilo koji cilj, koji nije** zajednički, imati prioritet nad zajedničkim ciljevima? Treba reći **jasno**: njega muči njegova muškaračka želja za potpunim posjedovanjem, a **nju** obveze prema njenom ranije postavljenom cilju. Zaključak je bio da treba stvoriti nešto zajedničko, što i njega i nju jednako i potpuno obvezuje. To zajedničko bi po svojoj naravi trebalo da bude nešto čemu **se** može pridodati atribut »uzvišeno«. Oni su oboje znali da u ljubavi treba dati sve bez pridržaja, ali je najprije trebalo vjerovati, i to bez svake sumnje, u mogućnost postojanja takve ljubavi. Oni, kako sami kažu, nisu mogli prihvatiti da se vole »ludo«, nego da se vole beskonačno, a **to** čovjek **sam po sebi ne može** dati. Trebalo je, dakle, naći cilj prema Božjem kriteriju i **posve** mu **se** predati.

Brak je tako poziv, egzistencijalni poziv, jer se u njemu realizira sva naša egzistencija **i njemu je** podređena **svaka naša funkcija**. **I** dok se funkcije mogu uzimati **kao obična pojavnost i na taj način** statistički promatrati i proučavati, **egzistencija posve izmiče toj** metodi proučavanja. Tako o braku ne može mnogo razumjeti **onaj koji je svoju** egzistenciju sveo na **funkciju koju u društvu obavlja**. **Da bismo mogli razumjeti brak i govori-**

ti o njemu, nije u prvom redu potrebno da sami budemo u braku. Prije svega je potrebno da budemo nacistu s vlastitom egzistencijom, a to znači ostvarivati je iznad i u krajnjo liniji, neovisno o bilo kojoj funkciji. Kad kažemo neovisno, onda ne mislimo da je funkcija nevažna, nego da ona dobiva svoj blagoslov po egzistenciji, a ne obrnuto.

Kad se govori o braku, bilo informativno ili formativno, bez ovog kriterija, onda je po našem shvaćanju taj govor izvan kršćanstva i izvan prave čovječnosti. Sam je Bog, naime, toj zajednici muža i žene obećao vezanje i na nebu i na zemlji i svoju trajnu prisutnost. Mi smo uvjereni da iz te činjenice izvire osnovni podaci o braku i kriteriji za prosuđivanje o njemu u svakom vremenu i prostoru.

Mi vjerujemo da je prva i osnovna zadaća muža i žene da rastu u ljubavi koju im je Bog dao i da je objavljuju drugima — u prvom redu svojoj djeci. Ako je, dakle, Bog stvorio čovjeka da dosegne puninu sreće, onda se prosuđivati o sreći u braku jednog ili drugog partnera može jedino s vidika tog njihovog bitnog poslanja. Ne bismo htjeli raspravljati, nego to navodimo radi ilustracije: koju težinu ima za kršćanina statistička konstatacija da je u braku sretnija žena koja je namještena izvan obitelji? Kao da bi Michelangelo bio sretniji da je uz gradnju Sikstinske kapele mogao igrati nogomet i iz tog izvora crpiti materijalnu sigurnost i društveno priznanje! To što je on morao napustiti mnoge privlačne životne radosti i vječno mučno probijati se naprijed protiv struje nerazumijevanja i omalovažavanja, to nije umanjivalo njegovu pravu sreću. To je Bog dopustio zato da smisao bude jasniji i da se svjetiljka[^] stavi na povišeno mjesto. Kad netko ustvrdi da je za sreću u braku od prvotne važnosti da žena doživljava kakav-takav orgazam, mi to ne bismo željeli poricati, ali nam odmah pada na pamet primjer iz života, koji nam je ispričao jedan sada već pokojni isusovac. U slučaju koji nam je on pripovijedao nije bio nakon nesreće fizički moguć bračni čin, a čitav je grad crpao ohrabrenje i poticaj iz njihovih radosnih lica, kad ju je on na invalidskim kolicima svakodnevno izvodio u šetnju.

Na početku smo rekli da transcendentalnost ne unosi u čovjeka nešto neprirodno, nego da unosi natprirodno. To natprirodno po Kristu koristi sve prirodno za postizavanje viših ciljeva i samo nas po sebi kalami kao loze na trs iz kojega izbija sok života. To nas ugrađuje u obiteljsko zajedništvo vječne Božje obitelji, pa tako nikad nismo sami. To natprirodno tim putem omogućava čovjeku da bude siguran i sretan. U prirodnom je također uočljiva zamisao Projektanta. Mnogi se, međutim, proučavatelji braka, pa i oni s dobrom voljom i oni koji žele pomoći bračnim drugovima, zaustavljaju, nažalost, samo na tome. Jasno nam je da je psiha muškarca orijentirana na ženu i bez nje pod nekim vidikom nepotpuna — i obratno. Ako smo nekom pomogli da u sebi otkrije tu prirodnu težnju, onda je to hvale vrijedno djelo. Hvale je vrijedno djelo kad svadljivcu i čangrizavcu otkrijemo ljepotu i korist od mira i tolerancije. Bolesnik

•može, međutim, trajno ozdraviti i biti pušten kući tek kad počinje biti u stanju da sam spoznaje smisao i kad počne voljeti križ svoga poziva. Ne brinemo li se o tome, zapadamo u tragično protuslovlje.

Ljudska je priroda u svojem negativnom dijelu sklona da bračnu zajednicu temelji na »ljubavi« (ugovor) tipa »ja tebi, ti meni«. Takva ljubav nije u stanju rađati nove osobe i nove vrijednosti i jadona djeca koja se u tom ozračju rađaju. S druge strane, ugrađena transcendentalnost u čovjeku ne da mira i takvu ljubav prepoznaje kao sebičnost u dvoje. U praksi najčešće kao sebičnost »onog drugog«. Ma kako se nekom činilo da se u ljubavi tipa »jedan u drugog« krije pravo rješenje i poštivanje ljudske osobnosti, prva veća poteškoća u životu razotkriva je kao laž i zabludu.

Po vjeri u Boga i u Bogu može se spoznati da u svakom vremenu i prostoru pravila o tome kako čovjek može biti sretan u braku proizlaze iz njegove sakramentalnosti, koja blagoslivlje prirodno i daje mu smisao. Brak se, međutim, sklapa između zemaljskih, a ne nebeskih stvorenja i zato je, kao i sav ljudski život, ispunjen padovima i dizanjima, pa treba imati razumijevanja i za sebe i za druge. Razumijevanje pak nije u tom da se proglašava dobrim ono što nije dobro, nego je to praštanje i ulaganje truda za podizanje nakon svojeg i tuđeg pada. Okreni se, naime, gore, okreni se dolje, okreni se lijevo, okreni se desno, svuda je križ. Čovjek će u životu svakako biti raspet. Odbije li da bude raspet na drvo križa, znaka u kojem se pobjeđuje i bude sretan, onda će to biti raspeće na običnu bukvu.